

Tản Mạn về việc Đạo Văn

HongNguyen/H. N. T.

Sau bài diễn văn của Melania Trump ngay lập tức dư luận của truyền thông báo chí Mỹ sôi nổi tố cáo Melania Trump có nhiều đoạn bài diễn văn (đạo văn) của Michelle Obama. Chuyện này kéo dài 1 tuần lễ mới hạ nhiệt. Cuối cùng người soạn diễn văn cho Melania phải công khai thú nhận sự sơ ý và chịu trách nhiệm, đồng thời chính Melania cũng thú nhận bà mướn mộ văn của Michelle Obama nên mọi chuyện đâu cũng vào đó,

không ai tỏ thái độ khác nghiệt đối với Melania Trump nữa.

Từ mấy năm gần đây, trên những tạp chí của VN xuất hiện nhiều bài khảo luận về việc đạo văn của nhiều nhà văn, nhà thơ cổ kim: kim đạo văn cổ, tác phẩm sau đạo văn tác phẩm trước, ngay cả cổ cũng đạo văn cổ nữa.

Bài tản mạn này không nhắc lại chi tiết những vụ bị tố cáo là đạo văn, cũng không phán xét xem ai đạo văn ai. Công việc đó xin dành cho những học giả hoặc nhà bình luận văn học có thẩm quyền với tất cả tâm tín, vô tư, xây dựng. Kẻ viết bài này không phải, cũng không muốn mình đứng trong nhóm những người ấy, mà chỉ giới hạn bài viết bằng cách đưa ra một vài ý kiến riêng về việc đạo văn hay về những vụ bị tố cáo là đạo văn nói chung, không nêu danh tính.

1- Thật là may mắn cho tôi sau khi mới đặt chân đến Mỹ được 3, 4 năm. Công ty làm việc có lệ trợ cấp lệ phí ghi danh theo học một trường cộng đồng địa phương. Tôi lợi dụng cơ hội này dù biết mình đóng vai một sĩ tử già thì sẽ ngưng ngưng lắm. Trong số một trăm đồng sách học còn giữ để kỷ niệm tới ngày nay, nhân vụ Đạo Văn sôi nổi vừa qua, tôi mới lục lọi mở ra xem lại, thay vì sưu tầm cả khu rừng Wikipedia.

Cuốn Concise English Handbook của J. W. Kirkland&C. B. Dilworth, Jr _ Fourth Edition trang 432 đoạn 56c có tiêu đề Avoid plagiarism:<Plagiarism is the unacknowledged use of someone else's words or ideas. It occurs when a writer omits quotation marks when citing exact language of a source, fails to revise completely a paraphrased source, or gives no documentation for a quotation or paraphrase>.

Cuốn A writer's reference của D. Hacker_Third Edition trang 260 đoạn R2 Citing sources; avoiding plagiarism:<In a research paper, you will be drawing on the work of other writers, and you must document their contributions by citing your sources. In research writing, sources are cited for two reasons:to alert readers to the sources of your information and to give credit to the writers from whom you have borrowed words and ideas. To borrow another writer's language or ideas without proper acknowledgment is a form of dishonesty known as plagiarism>.

Cuốn Literature and the Writing Process của E. McMahan&S. X. Day&R. Funk_Fourth Edition trang 813 có tiêu đề Avoiding Plagiarism:<Whenever you write a paper after consulting secondary sources, you must take scrupulous care to give credit to those sources for any ideas or phrasings that you borrow. Plagiarism involves carelessly_or, far worse, deliberately_presenting the words or ideas of another writer as your own. You must be careful in taking notes to put quotation marks around any passages_or even phrases_that you copy word for word. Changing an occasional word here and there will not do:Such close paraphrasing is still considered plagiarism>.

2- Trích dẫn 3 đoạn văn về Plagiarism như trên, thiết nghĩ không cần giải nghĩa 2 chữ <đạo văn>. Đọc những giòng trích dẫn đó, có lẽ cảm tưởng đầu tiên của người cầm bút là:Thế thì ai còn dám viết văn nữa! Thật vậy:

- Bất cứ chữ nào trong ngôn ngữ ta cũng đã được người khác nói/viết rồi. Từ thời thơ ấu chúng ta đến trường học để làm gì ngoài việc tiếp thu kiến thức, văn chương chữ nghĩa của tiền nhân qua bao thế kỷ. Hậu quả là không ít thì nhiều chữ nghĩa mình nói/viết ra tất phải là lời/chữ của nhiều người khác.

- Ai càng sinh sau đẻ muộn càng có lời nói/chữ viết có gốc gác từ các vị tiền bối. Hậu quả là bất cứ cái gì mình nói không ít thì nhiều cũng y trang cái của tiền bối mà thôi.
- Trong văn học VN có nói đến <Văn Ước Lệ>. Các cụ cổ của ta thường lặp đi lặp lại một cách thoải mái tự nhiên những lời/chữ/nhóm từ/câu cú. . . đã dùng bởi cổ nhân. Để tả mùa thu, phải viết <lá vàng bay>. Để tả một phụ nữ, phải viết <mắt liếc mày ngài/da trắng như lòng trắng trứng/mắt hồ thu>. Để tả một cảnh đẹp, phải viết <đẹp tuyệt vời/thật huy hoàng/không bút nào tả xiết>. Để tả cầu Tràng-tiền, phải viết <giống như cái lược thưa> vân. vân. Ôi thì cái gì cũng có thể bị gán cho là đạo văn!
- Người thận trọng luôn luôn tránh việc dùng y nguyên lời/chữ/nhóm từ/câu cú... mà không dùng <quotation marks> theo nguyên tắc của plagiarism, nhưng làm sao tránh một cách tuyệt đối được. Hậu quả là không dám tự do suy nghĩ, phát biểu, viết lách vì lười kiểm đạo văn luôn treo lơ lửng trên đầu.

3- Trong văn học VN, có khá nhiều thi sĩ tiền bối nổi tiếng đã và đang bị nêu tên như những tác giả đạo văn. Sự kiện này có nghĩa những thi phẩm của họ bị coi là có nội dung và hình thức giống với những thi phẩm của tiền nhân. Sự kiện ấy đã khiến đám hậu sinh, trong đó có tôi, kẻ đã từng đặt bao sự ngưỡng mộ, tín phục vào những thi sĩ tiền bối nổi tiếng, phải sững sờ ! Cho nên tôi không thể không có một vài nhận xét riêng, coi như những lời biện minh cho họ qua ít giọng tản mạn vụn vặt dưới đây :

- Thời xưa, nhiều văn thi sĩ tiền bối thường không để lại tác phẩm của họ cho đời sau trên giấy tờ in ấn hay sách báo bởi vì kỹ thuật in ấn thời đó chưa có hoặc ngay chính họ không muốn in ấn, trái lại thường chỉ được phổ biến hạn chế bằng miệng qua những buổi trà dư tửu hậu hay những cuộc ngao du sơn thủy.
- Những bài họ sáng tác có thể là phóng tác, mô phỏng bài của người đi trước, hoặc gốc gác từ ca dao... Ngay sau khi sáng tác, rất có thể chính họ đã phát biểu rằng bài của mình là phóng tác bài của ai đó, nhưng vì kỹ thuật in ấn chưa có nên điều họ nhìn nhận đã không xuất hiện trên giấy tờ/ấn bản nào để lại cho đời sau biết rõ. Ngày nay phương tiện truyền thông với kỹ thuật tối tân không thiếu gì cách bảo lưu những lời nhìn nhận của họ. Không thể vội vàng gán ghép cho họ tội đạo văn nếu không có chứng tích nào để lại bằng văn bản hay phương tiện truyền thông vì chính họ không giấu giếm nguồn gốc bài văn mà họ đã phóng tác/mô phỏng. Thiếu gì sự kiện văn học có từ thời xưa chỉ được văn học sử thời sau lặp lại qua lối <truyền khẩu> hoặc <huyền thoại> !
- Sự thiếu sót của tài liệu in ấn hay phương tiện truyền thông nói chung, của sử liệu nói riêng thật đáng tiếc nhưng không thể tránh khỏi, để làm bằng chứng cho tội đạo văn.

4- Ta thường vui trong cuộc chuyện trò, phát biểu <hai tư tưởng lớn gặp nhau/Đông Tây gặp nhau>. Cũng đúng chứ! Tư tưởng con người rộng lớn, có thể trùng hợp nhau, không thể giữ độc quyền về lời mình nói. Cho nên cái khổ đối với kẻ càng sinh ra sau càng bị giới hạn tác quyền về lời nói của mình. Đã có một thời gian dài trước khi tới ngưỡng cửa tuổi trưởng thành, chính tôi đã tự hạn chế việc đọc thơ và tiểu thuyết, ngoại trừ văn thơ của các thi nhân, văn sĩ tiền chiến bởi vì e sợ rằng sau này nếu mình muốn làm thơ, làm văn thì sẽ bị ảnh hưởng. Cái quan điểm <quái đản> đó về sau tôi phải bãi bỏ vì như trên đã nói, từ khi ra đời ta không thể tránh việc học tập, viết các bài luận văn sau khi đã được trau dồi học vấn dưới mái học đường. Thế thì, tôi muốn dành đoạn cuối của bài tản mạn này để nêu ra một số thí dụ vui vui (trích dẫn không trọn vẹn hoặc mô phỏng một số văn từ có nguồn gốc trong kho tàng văn chương cổ kim và xin miễn khỏi liệt kê xuất xứ vì hầu như ai cũng biết) với hi vọng có thể để áp dụng vào việc tránh bị mang tiếng là đạo văn (avoiding plagiarism):

- Tả mùa thu ư ? Cứ việc dùng <lá vàng rơi, lá vàng khô> nhưng chớ thêm <con nai vàng ngơ ngác> chẳng hạn. Cũng vậy, cứ tự do viết <mùa thu đã chết>. nhưng đừng thêm <em biết không, mùa thu đã chết rồi>. Hoặc cứ dùng <Mỗi mùa thu đến, tôi theo cha cấp sách tới trường> nhưng đừng dại viết <Cứ mỗi sáng mùa thu, . . . trên không có những đám mây bàng bạc>. . .
- Tả con mắt người đẹp ư? Cứ việc dùng <mắt là một giòng sông> nhưng không nên mượn hình ảnh <anh là con thuyền trôi trên dòng sông đó>.
- Viết lời ru, cứ việc viết <lời anh ru em ru mãi mãi ngàn năm> nhưng đừng viết thêm <ru mãi ngàn năm, dòng tóc em buồn>. Hoặc để tả ngày lễ cưới thơ mộng của đôi tình nhân, lại viết <Hôm nay buổi đầu thu, trên không có những đám mây bàng bạc, lòng chúng tôi thấy hoang mang trong buổi lễ đầu đời>, thì đạo văn là cái chắc.
- Tả trời mưa, có thể thoải mái viết <ngoài trời mưa rơi tí tách> nhưng chớ viết <mưa đang rơi ngoài trời, mưa rơi trong lòng tôi>.

- Tả sông Hương núi Ngự, chẳng cần e ngại thả hồn thơ <cầu Tràng-tiền như mảnh lược thưa cài trên tóc, núi Ngự-bình như vòm ngực giai nhân>, bởi vì ai cũng so sánh thấy hình dáng cây cầu như cái lược thưa trên tóc dài người thiếu nữ đất Thành-kinh.
- Thuật lại những ngày trong ngục tù, có thể phóng bút <tôi nhớ mãi những ngày trong lao tù> nhưng nếu viết <Tôi gặm nhấm mỗi bữa hờn trong cũi sắt, nhìn từng ngày tháng qua đi> thì nếu không đạo văn cũng bị tặng cho một chuỗi cười rả rích.
- Tự thuật cảnh già ngao du sơn thủy cứ thoải mái viết <tóc sương/sương pha/pha bạc mái đầu, tóc trắng như tuyết> nhưng chớ có lằm chằm chen vào <con ngựa ông cụ cười sắc trắng như đà tuyết in> thì cũng có vấn đề đấy.
- Viết về kỷ niệm trong đời, nếu thuật <Tôi nhắm mắt lại, tìm một thoáng hương xưa và hình ảnh người tôi đã ước mơ mà chỉ thấy bầu trời tím ngắt> thì hãy coi chừng bị coi là đạo nhạc đấy.

Trở lại bài nói chuyện của Melania Trump, nếu bà ta chỉ dùng <you work hard for what you want> rồi ở đoạn khác dùng <you do what you say> và để cách xa ở đoạn khác dùng <your word is your bond>... thì chắc gì người ta dám kết tội đạo văn của Michelle Obama, bởi vì những ngữ từ trên rất thông dụng, đâu phải là độc quyền sáng tạo của M. Obama. Cũng như mấy chữ, từ ngữ, phân câu hay câu như: <viết thơ trên đá, lờn nguyên sắt đá, liễu yếu đào tơ, phận má hồng, nổi trôn chuyên, bầu trời lấp lánh ánh sao, ánh mắt tinh cầu, mùa hè đỏ lửa, mùa xuân yêu đương, mùa thu chết, mùa đông tàn, cuộc sống phù du, đời hư ảo, tình đẹp khi dang dở, trận chiến thần tốc, quỷ khốc thần sầu, tổ quốc ta bốn ngàn năm văn hiến, trăm năm trong cõi người ta, thất bại là mẹ thành công, không thành công thì thành nhân>... (vô số không liệt kê được hết) đáng lẽ chẳng thuộc quyền sáng tạo của riêng ai. Tuy nhiên có sự oái oăm là ở chỗ người đời lại qui cái tác quyền cho ai được coi là đã nói ra lần đầu tiên và được phổ biến qua sử sách hoặc phương tiện truyền thông đại chúng.

Đại khái như vậy. Có hàng ngàn thí dụ. Nguyên tắc không rõ rệt, nhưng luôn luôn nên thận trọng xử dụng dấu quotation marks hoặc phải ghi rõ nguồn tài liệu. . . như sách học đã dạy kể trên kia. Ta cứ tự do sáng tác, nếu không nền văn học sẽ không phát triển được. Nhưng cái gì cũng có giới hạn của nó. Vượt qua lần ranh giới, dù vô tình xử dụng ngôn ngữ trùng hợp, có thể bị tố cáo là đạo văn. Sự thật không tránh khỏi tính cách tương tự, trùng hợp, nhưng nếu tương tự đến mức quá lộ liễu thì chắc chắn bị coi là đạo văn, còn trách được ai. !

HongNguyen/H. N. T. July. 26. 2016